HADİS

AİHL / 10.SINIF

5.ÜNİTE: HADİSLERİN TENKİDİ

2. Metin Tenkidinde Ölçütler

Kur’an-ı Kerim’e ve Sahih Hadislere Uygunluk

- Neler Öğreneceğiz?
  - Kur’an-ı Kerim’e Uygunluk
  - Sahih Hadislere Uygunluk

2. Metin Tenkidinde Ölçütler

Hadis Tenkid Sistemi ikiye ayrılır:

- Sened Tenkidi
- Metin Tenkidi

Hadis tenkidi önce sened tenkidi ile başlar, ancak sened tenkidini metin tenkidi izler.

2. Metin Tenkidinde Ölçütler

- Metin hadisin asıl kısmıdır. Hadis tenkidi önce sened tenkidi ile başlar, ancak sened tenkidini metin tenkidi izler.
- Güvenilir bir ravinin de yanılması pekala mümkündür. O takdirde sened tenkidi tek başına yeterli olmayacaktır.
- Bu nedenle sened tenkidinden sonra hadisin metni de mutlaka değerlendirilmelidir.

2. Metin Tenkidinde Ölçütler

Sened ve metin tenkidi bir arada uygulandığı zaman hadis rivayeti sırasında unutma, yanılma gibi sebeplerden doğan hatalar gün yüzüne çıkarılır. Ayrıca, hadis adı altında ortaya atılan yalan ve iftiralar da tespit edilmiş olur.

Peygamber Efendimizin söylemediği yalan ve yanlış rivayetler ayıklandığı zaman biz hem Peygamberimizin sünnetini hem de dinimizi korumuş oluruz.

2. Metin Tenkidinde Ölçütler

Peygamber Efendimizin başlıca bilgi kaynağı vahiydir. Bir başka deyişle, onun söyledikleri aslında Allah'ın (c.c.) kendisine öğrettikleridir.

Bu nedenle onun hadisleri anlamlı ve hikmetli sözlerdir. Kendi içinde tutarlıdır. Bir peygamberin akıl dışı, tutarsız, anlamsız sözler söylemesi mümkün değildir.

Resul-i Ekrem Efendimizin her sözü hem anlam bakımından kıymetlidir hem de dil ve üslup bakımından dikkat çekici bir güzelliktedir.
İşte bu özellikleri sebebiyle Peygamberimizin hadislerini, uydurma rivayetlerden ayırmak mümkündür.

2. Metin Tenkidinde Ölçütler

Peygamber Efendimizin hadislerinin başlıca özellikleri sahabe döneminden itibaren bilinmekteydi.
Bu özellikler her zaman dikkate alınmış, hadis metinleri bu özellikleri taşıyıp taşımaması bakımından ölçülü bir tenkid süzgecinden geçirilmiştir.

2. Metin Tenkidinde Ölçütler

Bir hadis metninde olması gereken özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

2.1. Kur’an-ı Kerim’e Uygunluk

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim’i insanlığa hem tebliğ etmiş (ulaştırmış) hem de Kur'an-ı Kerim’de yer alan esaslar doğrultusunda yaşamıştır.

Onun sünneti, Kur'an-ı Kerim ayetlerinin hayata yansımış halidir. Bu nedenle Peygamberimizin herhangi bir hadisinin Kur'an-ı Kerim’e aykırı olması mümkün değildir. Bilakis hadisler, Kur’an’ı destekler, açıklar ve yorumlar.

Kur'an-ı Kerim ayetlerinden biri ile çelişen bir rivayet hadis olamaz.
Allah Teâlâ Peygamber Efendimizin, etrafındaki insanlara şöyle seslenmesini emretmiştir:
“Ben sadece bana vahyedilene uyarım.”
(En’âm suresi, 50. ayet.)

2.1. Kur’an-ı Kerim’e Uygunluk

Peygamber Efendimizin hayatına yön veren başlıca kaynak Kur'an-ı Kerim’dir. Bu nedenle de hadis-i şerifler Kur'an-ı Kerim ile uyum içinde olmalıdır. Kur'an-ı Kerim ile çelişen bir rivayet, hadis adı altında aktarılmış olsa bile, İslam âlimleri bu rivayetlerin uydurma olduğunu söylemişlerdir.

“İçki içen lânete uğramıştır. Komşusu da lânetlidir. Onun yanında oturan da lânetlidir.” sözünü değerlendirelim.

İçki içmenin haram olduğu Kur'an-ı Kerim’de belirtilmiştir.
(bk. Bakara suresi, 219. ayet.)

“Hiçbir günahkar başkasının günahını yüklenmez.”
(En’âm suresi, 164. ayet.)

Kur'an-ı Kerim, hiç kimsenin bir başkasının günahından sorumlu tutulmayacağını açıkça ifade ederken, Allah’ın Resulü’nün, içki içen birinin komşusunu günahkar olarak nitelemesi mümkün değildir.
Bu nedenle bu rivayet uydurma kabul edilmiştir.

Ancak bir hadisin Kur'an-ı Kerim’e aykırı olduğunu tespit etme konusunda çok dikkatli olmak, aceleci davranmamak gereklidir.

Bazen ilk bakışta, Kur’an’a aykırı gibi görünen bazı rivayetler, doğru değerlendirilirse aslında iki kaynak arasında hiçbir çelişkinin bulunmadığı anlaşılır.

Bir örnekle açıklayalım:

Peygamber Efendimiz (s.a.v.):
“Kim kıyamet günü hesaba çekilirse azaba çekilmiştir.” buyurunca Hz. Aişe bir an durakladı. Aklına hemen şu ayetler geldi:

“Kimin amel defteri sağından verilirse, hesabı kolayca görülecektir.”
(İnşikak suresi, 7-8. ayetler.)

2.1. Kur’an-ı Kerim’e Uygunluk

Hz. Aişe, bazı kimselerin ahiret hesabının kolay olacağını anlatan bu ayetlerle, Peygamber Efendimizin hesabı azaba benzeten hadisi arasındaki uygunluğu anlayamamıştı. Bu durumu sorunca Resulullah şöyle buyurdu:

“Bu ayetlerde anlatılan, kişiye amellerinin gösterilmesidir. Ancak kim inceden inceye sorgulanırsa o azaba uğramış olur.”
(Buhârî, İlim, 35.)

Dikkat edilirse bu örnekte, ahirette hesaba çekilme konusuyla ilgili bir ayet ve bir hadis yer almaktadır. İlk bakışta ayet ile hadis arasındaki uygunluğu anlamak pek mümkün değildir.

Ancak Peygamberimizin açıklaması ile ayet de hadis de doğru anlaşılmış, aralarındaki uyum ortaya çıkmış, söz konusu hadisin aslında, konu ile ilgili bir ayeti açıkladığı anlaşılmıştır.

Güvenilir hadis kaynaklarında sahih bir senedle aktarılan bir hadisin anlamı ve Kur'an-ı Kerim’e uygunluğu konusunda acele karar verilmemeli, konu enine boyuna dikkatle araştırılmalıdır.

2.2. Sahih Hadislere Uygunluk

Peygamber Efendimiz vahyin aydınlığında yaşamış, hikmetli sözleri ve mükemmel davranışlarıyla bütün insanlara örnek olmuştur. Onun sözleri ve davranışları birbiriyle uyumludur. Kendi içinde çelişen sözler söylemesi ya da söz ve davranışlarının birbirine uymaması düşünülemez.

2.2. Sahih Hadislere Uygunluk

Uydurma hadisleri tanıma yollarından biri de bu sözlerin, sahih hadislere ve Peygamber Efendimizin sünnetine aykırı olmasıdır.

Mesela “Allah güzel yüzlü, siyah gözlü kimselere azap etmeyecektir.” rivayeti uydurma bir haberdir.

Allah’ın Elçisi’nin böyle bir söz söylemesi mümkün değildir. Çünkü:

Resul-i Ekrem Efendimiz “Allah sizin bedenlerinize ve yüzlerinize değil, kalplerinize ve amellerinize bakar.” buyurmuştur.

(Müslim, Birr ve’s-Sıla, 34.)

2.2. Sahih Hadislere Uygunluk

AİHL /10/ HADİS

Ahirette nimetlerle ya da azapla karşılaşmak bizim fiziksel özelliklerimize değil, imanımıza ve güzel davranışlarımıza bağlıdır. Güzel yüzlü ve siyah gözlü olmak, hiç kimseyi ahiret azabından kurtaramaz.

Bu rivayetin Peygamber Efendimiz tarafından söylenmiş olması düşünülemez.

2.2. Sahih Hadislere Uygunluk

Bir hadisin diğer sahih hadislere uygunluğu konusu dikkat, titizlik ve çok yönlü araştırma gerektirir. Bu konuda karar verirken acele hareket edilmesi çoğu kez yanıltıcı sonuçlara götürür.

Bir örnekle anlamaya çalışalım:

2.2. Sahih Hadislere Uygunluk

Peygamber Efendimiz bir hadis-i şerifinde "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan cennete giremez." buyurmuştur. *(Müslim, İman, 147.)*

Bir başka hadiste ise "Kim Allah'tan başka ilâh olmadığına gönülden inanırsa Allah ona cehennemi haram kılar." *(Buhârî, Salât, 46.)* buyurmuştur.

İlk bakışta bu iki rivayet arasındaki uygunluğu görmek pek kolay değildir. Öyle ya, bir insan kelime-i tevhidi inanarak söylediği halde kibir gibi çirkin bir huyu varsa ne olacak?
Bu iki hadis birbiri ile çelişiyor mu?

?

Aslında bu iki hadis birbiriyle çelişmemektedir. Sadece onları doğru yorumlamak gerekir. Doğru bir yorum ile bu rivayetler arasındaki uygunluk ortaya çıkar.

Kalbinde kibir bulunan kimsenin cennete girememesi, hiçbir zaman giremeyeceği anlamında değildir. Tam tersine bu hadiste, o kişinin günahının cezasını çekmeden cennete giremeyeceği anlatılmaktadır. Ancak günahının cezasını çektikten sonra mümin ise, eninde sonunda cennete girecektir. İnançlı kimseler günahlarından ötürü cehenneme girseler de cehennemde ebediyen kalmayacaklardır.

Görüldüğü üzere, hadisler arasındaki anlam birliği ve uyumu, çaba ve araştırma ile anlaşılabilir. Bu sebeple dikkatli ve titiz bir araştırmacı aceleci davranmamak gerektiğini bilir.

- Neler Öğrendik?
  - Kur’an-ı Kerim’e Uygunluk
  - Sahih Hadislere Uygunluk

2. Metin Tenkidinde Ölçütler

AİHL /10/ HADİS

Hazırlayan
Sibel AKÇA